

Дранчук Л.

*студентка магістратури юридичного факультету
Тернопільського національного економічного університету
Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри
теорії та історії держави і права ТНЕУ
Подковенко Т.О.*

МЕДІАЦІЯ ЯК АЛЬТЕРНАТИВНИЙ СПОСІБ РОЗВ'ЯЗАННЯ ПРАВОВИХ КОНФЛІКТІВ

В умовах сьогодення спостерігаємо збільшення кількості правових конфліктів, в ході судового розв'язання яких, завжди залишається переможець та переможений – хтось, хто більш задоволений рішенням, і той, хто менш задоволений. Для того щоб уникнути такої ситуації в досвіді зарубіжних країн існує інститут медіації, покликаний вирішувати конфлікти шляхом примирних процедур, де рішення є однаково виграшним для обох сторін. Прикро, що у законодавця, все ще не на часі, прийняття спеціального закону, який би мав врегулювати цю процедуру, хоча саме поняття медіації уже давно введено у науковий обіг.

Альтернативне вирішення правових спорів (АВС) – це сукупність прийомів і методів позасудового врегулювання спорів, у результаті застосування яких сторони, що сперечаються, укладають взаємоприйнятну угоду. В усьому світі існує практика застосування способів альтернативного вирішення правових конфліктів, які використовуються не тільки як альтернатива офіційному правосуддю, а й як складовий елемент судового провадження [5, с. 182].

Медіація – альтернативний позасудовий метод вирішення спорів за допомогою якого дві або більше сторони спору намагаються в рамках процесу, самостійно, на добровільній основі досягти згоди у вирішенні спору за допомогою медіатора. Виходячи з даного визначення можна виокремити сутнісні ознаки цього процесу, це зокрема: добровільність участі у процедурі, рівність сторін, активність та самовизначення сторін (адже сторони самостійно виробляють рішення, медіатор тільки сприяє цьому), незалежність та нейтральність медіатора, наявність структурованої процедури та одна з найважливіших засад – конфіденційність процесу [4].

Що ж до особи медіатора, то він розглядаючи наявний між сторонами спір, не виступає суддею чи арбітром, не має права нав'язувати сторонам своє бачення проблеми чи варіантів вирішення. Головна мета медіатора (посередника) – допомогти сторонам дійти порозуміння та прийняти найбільш прийнятне для обох сторін рішення. Найважливішою перевагою цього способу розв'язання правових конфліктів є те, що обидві сторони мають можливість висловити не тільки свої сподівання, а й почуття та відчуття [6, с. 57]. Дана процедура є абсолютно прозорою та вимагає виключно згоди сторін, які є господарями медіаційного процесу. Медіатор сприяє тому, щоб процедура проведення медіаційного процесу була прийнятною для обох сторін, щоб сторони були переконані у незаангажованості, нейтральності медіатора та впевненні у тому, що всі розмови з медіатором будуть збережені в таємниці та не стануть загальновідомими для необмеженого кола сторонніх осіб [9, с. 252].

Відповідно до проекту Закону України «Про медіацію» від 27 березня 2015 року висуваються такі вимоги до особи медіатора: це має бути фізична особа з повною цивільною дієздатністю, віком не менше 25 років з наявною вищою чи професійно-технічною освітою та обов'язковим проходженням професійного навчання медіації не менше 90 академічних годин у т. ч. не менше 45 годин навчання практичним навичкам. До медіаторів можуть висуватися додаткові вимоги залежно від категорії спору, чи вимоги висунуті об'єднаннями медіаторів чи організаціями при прийомі на роботу [4]. На даний момент точаться дискусії щодо наявності в медіатора обов'язкової юридичної освіти, більшість країн не вимагає цієї умови, проте медіатори в цих країнах все ж є юристами за освітою, і в певній мірі психологами за покликанням. Це говорить і про неабиякі особисті якості медіатора, та про його вміння маневрувати між сторонами та згладжувати гострі кути в конфлікті.

Як уже зазначалося вище, зарубіжному досвіду відома медіація не лише як позасудовий спосіб вирішення конфлікту, але і медіація – як частина судової процедури. Не випадково Спільною програмою Європейського Союзу та Ради Європи «Прозорість та ефективність судової системи України» проводиться низка заходів щодо впровадження в систему судочинства України одного із способів альтернативних методів вирішення спорів – медіації. Так, зокрема, з цією метою у квітні 2009 року експерти Ради Європи визначили чотири пілотних суди: Вінницький окружний адміністративний суд, Донецький апеляційний адміністративний суд, Івано-Франківський міський суд, Білоцерківський міськрайонний суд Київської області для проведення експерименту щодо застосування медіації при розгляді адміністративних, господарських та цивільних справ у судах України [2], що дасть можливість оцінити її практичність та переваги.

У світовій практиці склалося кілька варіантів реалізації присудової медіації:

— залучення для проведення медіації спеціалізованих організацій або приватно практикуючих медіаторів («приватна медіація в рамках судового процесу»);

— проведення медіації в суді співробітниками суду, в тому числі суддями (умовно такий вид посередництва можна назвати «медіація інкорпорована в судовий процес»);

— проведення медіації безпосередньо суддею, який розглядає справу (інтеграція медіативної технології в судовий процес) [8, с. 53-54].

Присудова медіація – це альтернативна процедура врегулювання спору за участю судді-медіатора, який має спеціальну підготовку, що підтверджена відповідним сертифікатом, за умов, передбачених національним процесуальним законодавством. Після надходження позову до суду суддя, призначений для розгляду справи, передає його судді, що пройшов підготовку як медіатор, оскільки він не може виступати медіатором. Усі витрати з проведення медіації покриваються судовими витратами. Термінів для проведення процедури посередництва не встановлено, вони визначаються сторонами за погодженням із суддею. Суддя-медіатор не має права брати участь у процедурі присудової медіації, якщо він: має особистий інтерес у вирішенні спору, в тому числі особисту або фінансову зацікавленість у результатах вирішення спору, пов'язаний сімейними чи діловими стосунками з

одним або кількома учасниками процесу, або якщо існують інші обставини, які свідчать про неупередженість судді-медіатора [1; 3; 7, с. 5-7]. Суддя-медіатор, якому відомо про існування перешкод у належному виконанні ним своїх обов'язків, повинен відмовитися від проведення присудової медіації та повернути справу голові суду для повторного перерозподілу [3].

До прикладу у Великій Британії із 1999 р. діє правова норма, що закріплює наступне правило: якщо сторона у процесі відмовляється від запропонованої судом процедури медіації, вона повинна понести всі судові витрати, навіть якщо виграла справу. У Німеччині медіація є складовою частиною німецької системи правосуддя, медіатори працюють при судах.

В Австрії законодавство розрізняє обов'язковість медіаційної угоди, яка була досягнута в рамках «судової» медіації та визнана судом (коли розгляд справи був припинений і призначена медіація) і досудової медіації (визнання медіаційної угоди судом не вимагається).

У Польщі медіатори, щоб отримати справи, повинні зареєструватися в суді та мати відповідну кваліфікацію, а оплата їх праці здійснюється з державного бюджету. У Чехії Служба апробації та медіації є державною організацією та підпорядкована Міністерству юстиції.

У Франції послуги медіації надають громадські організації, а медіатори мають бути акредитовані прокурором, після чого можуть підписати контракт з Міністерством юстиції Франції щодо надання послуг медіації. Вони є безкоштовними для учасників процесу і оплачуються з державного бюджету.

У Китаї, Угорщині, Кореї передбачена можливість державного примусу до виконання медіаційної угоди, а також державний нагляд за її законністю. В Японії особливість застосування медіації обумовлена специфікою японців щодо ставлення до державного правосуддя: існує негативне ставлення японців до державного способу вирішення суперечок, тому пріоритет віддається процедурам медіації (примирення) [8, с. 53-56; 9, с. 253-255].

Таким чином, можна зазначити, що процедура медіації забезпечує сторонам бажаніші результати, дозволяє застосувати інший підхід до вирішення спору, в той час як судовий розгляд часто призводить до припинення або шкоди для подальших взаємин сторін, а медіація дозволяє зберегти дружні чи ділові стосунки. Медіація дає змогу вирішити правовий конфлікт не тільки з мінімальними затратами коштів та часу, а й на умовах, вигідних для обох сторін спору. Тому, поширення такого альтернативного способу вирішення спорів було б ефективним і сприяло б запобіганню, зменшенню загальної кількості конфліктів, заощадженню коштів за рахунок розвантаження судової системи шляхом досудового врегулювання конфліктів та і в структурі самого судового провадження медіація видається доволі ефективною. У більшості розвинених держав медіація є найпоширенішим альтернативним способом розв'язання конфлікту, тому впровадження на законодавчому рівні інституту медіації свідчило б про намір України гармонізувати власне законодавство до світових стандартів.

Список використаних джерел

1. Про деякі аспекти медіації у цивільних та господарських правовідносинах: Директива 2008/52/ЄС Європейського парламенту та Ради Європи від 21 травня 2008 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrmediation.com.ua>.

2. Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: Закон України від 18 березня 2004 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 29. – Ст. 367.

3. Положення про присудову медіацію в Донецькому апеляційному адміністративному суді. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://apladm.dn.court.gov.ua/sud9102/mediation/m_polozh/.

4. Проект закону «Про медіацію» від 19.03.2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=54558.

5. Бондаренко-Зелінська Н. Л. Впровадження медіації в судовий процес як складова наближення законодавства України до Європейських стандартів / Н.Л. Бондаренко-Зелінська // Міжнародне приватне право: розвиток і гармонізація. – 2015. – № 2. – С. 181-185.

6. Гойко О. Від судового захисту до альтернативних методів вирішення спорів / О. Гойко // Теорія і практика інтелектуальної власності. – 2010. – № 6(56). – С. 54-60.

7. Грень Н. Переваги присудової медіації для реалізації права на справедливий суд / Н. Грень // Національний юридичний журнал: теорія і практика. – 2016. – №2 (лютий). – С. 5-7.

8. Поліщук М.Я. Моделі медіації: порівняльно-правовий аналіз досвіду зарубіжних країн / М.Я. Поліщук // Судова і слідча практика в Україні. – 2016. – Вип.1. – С. 52-56.

9. Розман Ю.В. Особливості правового регулювання медіації за законодавством зарубіжних країн / Ю.В. Розман // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2013. – Вип. 21. – С. 251-255.

Захарчук Т.

*студентка магістратури юридичного факультету
Тернопільського національного економічного університету
Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри
теорії та історії держави і права ТНЕУ
Подковенко Т.О.*

ПРАВО НА ЖИТТЯ: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ

Ступінь захисту прав і свобод людини є найважливішим показником стану і рівня розвитку громадянського суспільства і держави. Практика функціонування інституту захисту прав людини, формування дієвого механізму забезпечення і захисту прав і свобод людини і громадянина залишається найбільш актуальною проблемою сучасної юридичної науки та практики.

Природа права і природа людини завжди викликали і продовжують викликати особливий інтерес, вони є предметом дискусій у філософії, політиці, соціології та правовій доктрині. У цьому аспекті цілісна система прав людини є відображенням людської природи права, підтвердженням індивідуальності та неповторності кожної особистості.

Безперечно людина, її життя, здоров'я, честь, гідність, безпека – це базові, основоположні цінності. Життя є найбільшим і найважливішим із соціальних та правових благ особистості. Як зазначає Н. Матузов, «право на життя – перше фундаментальне природне право людини, без якого всі інші права втрачають